

Ladislav Babić

Zašto Fruity a ne Pacman?

Za [Pac-Mana](#) (u daljnjem tekstu *Pacman*) su mnogi vjerojatno čuli (ne, ne radi se o *Tuđ-Manu!*), ako već i nisu barem jednom igrali jednu od preteča suvremenih kompjuterskih igrica. [Fruitya](#) će, barem oni stariji, moguće miješati sa jednom od bivših američkih kompanija za pljačku svekolikog planetarnog bogatstva - [United Fruit Company](#) (i danas postojećom, samo nas plijeni pod drugim imenom) - no i to je kompjuterska igra po uzoru na *Pacmana*, ali u najdubljoj osnovi posve različita. Otprilike kao što je socijalizam koji je prigrlio pozitivne tekovine kapitalizma, u svojoj suštini sasvim različiti, ljudskiji društveno ekonomski sustav. Ne smatram se fanom kompjuterskih igara (u životu sam ih igrao tek neko vrijeme, podučavajući sinčića upotrebi kompjutera), no s *Fruityjem* drugujem tridesetak godina a nikako da mi dosadi. Igra po meni mora odgovarati suštini svog pojma – neobaveznost i radost igranja, uz humanističku komponentu odsustva nasilja čovjeka nad čovjekom. Ako ste ikada po toplom ljetnjem danu, kada vam vjetrić rashlađuje oznojeno tijelo, vozili traktor kosilicu prepušteni samo vlastitim mislima o svemu i svačemu, tek tu i tamo pazeći da ne naletite na neki podmukli panj, onda ćete shvatiti na što mislim. Uz nju se opuštam kad sam ljut, razvijam svakojake misli i ideje, ona je moj psihoterapeut na čijim seansama besplatno boravim dokle me volja, ne zamara me intelektualnom zahtjevnošću (jer se igrajući upravo od nje želim distancirati), a nijedno od nas se neće naljutiti ako naprasno prekinemo „seansu“. Igra u *Game Over* obliku, a ja prelazeći na ozbiljnije životne stvari, znajući da joj se mogu vratiti kad god me je volja. Ta prastara igra, pisana za jednako metuzalemski *Amstrad CPC* kompjuter, je *pacmanovskog* oblika, s tim što pruža mnogo više slobode igraču, a to je upravo

ono za čim svi žudimo. Za više slobode! Ne želim raspravljati o kompjuterskim igricama već o slobodi. Mnogi će teško shvatiti uzajamnu povezanost tih stvari, ali *Fruity* i *Pacman* su izvrsne *alegorije* za objasniti razliku između duhovno ograničenog i slobodnog čovjeka. U prvoj igrici sprečavate gamad da uništi vaše prinose na plantaži voćaka, a u drugoj vas progone duhovi dok zasićujete glad gutanjem hranjivih pilulica posijanih duž puta. Žgadije se kreću nasumice, pa je vrlo teško zamisliti kojim će od četiri moguća smjera kretanja (koji u trenu mogu promijeniti) krenuti. Ipak, sasvim svijestan toga, igrač se vodi logikom linearnog predviđanja – ako se žgadija (sprajt) kretala u lijevo, u desno, prema gore ili na dolje, pretpostavljate da će nastaviti tim putem te tome prilagođavate svoje poteze. Što prije ili kasnije rezultira neizostavnim *Game Overom*, jer niste naslutili njihovo ponašanje i pravovremeno ispravno reagirali na njega.

Kad govorimo o slobodi kao etičkoj kategoriji, moramo biti svjesni da istovremeno trebamo pričati i o ograničenjima. Sve na ovom svijetu ima ograničenja (osim što *Einstein* nije siguran za ljudsku glupost), ako ništa drugo a onda pritiskom prirodnih zakonitosti. Kao da ljudima to nije dovoljno, oni im pridodaju još i ograničenja društvenog tipa, u vidu pravila, manira, etikecije i zakona koji zahtijevaju (naime, to čine vladajuće elite) da ih poštuju. Ne samo jedan „*ljevičar*“ tvrdi kako su pravi *domoljubi* (za ovog autora to je prilično smiješni termin) tek oni koji poštuju zakone države čiji su državljani (onda su *Hitler*, *Pavelić* ili *Franco* paradigmatički domoljubi!). Što je sloboda vi svakako znate, da ne kažem „*malo morgen*“. Smatrate da živite u slobodnom društvu – fol zasnovanom na demokraciji za koju pojma nemate što je, izuzev četverogodišnjeg bacanja nekog listića u kartonske kutije, uobičajeno [uvjereni u mit](#) kako je vaš glas neobično važan, u osnovi koliko i svakodnevno vršenje velike nužde praćeno potonjim puštanjem vode. Filozofi definiraju [slobodu](#) otprilike kao:

„...stanje u kojem subjekt može djelovati bez prisile i zabrane, posjedujući sposobnost samoodređenja izborom cilja i sredstava da se on postigne. Sloboda je nedostatak nužnosti, slobodno je ono što nije nužno. Sloboda može biti moralna i fizička. Libertas exercitii zove se sloboda koja se odnosi na izbor da se djeluje ili ne djeluje; libertas specificationis jest u odabiranju ovog ili onog; libertas contrarietatis jest mogućnost biranja između moralnog dobra ili zla. Budući da je volja po svojoj naravi razumska težnja, ona ne može pri odlukama o izboru ovog ili onog objekta ići za onim što je, kao takvo, nerazumsko ili čak proturazumsko. To je njezina metafizička granica (limes metaphysicus), jer proizlazi iz naravi volje; ograničenje čovjekove volje pri odabiru dolazi također od toga što čovjek na razne načine doživljava privlačnu snagu pojedinih objekata, čime raste ili pada

subjektivno doživljavanje objektivne privlačnosti onog o čemu se odlučuje. To se naziva limes psychologicus.“,

a razmatranje ograničenosti volje kao bitne za realizaciju slobode možemo spustiti na razumljivi nivo filozofski neobrazovanom čovjeku. Ne sviđa nam se moguće pendreciranje, stoga nam je privlačnije preko ekrana gledati kako to čine naivnijima od nas, te naša volja nije čak ni nivou [Buridanova magarca](#) - koji krepava između dva podjednaka stoga sijena - jer lako odlučuje između privlačivih i neprivačivih posljedica po svog vlasnika! Ne slobodno, već prinuđeno, čega većina nije ni svijesna, pa je cijela stvar tek u tome kako od nas iznuditi željeno, stvarajući privid slobode. Naime, *filozofi* (često posprdno zvani *mudrosercima*) vrlo dobro znaju izbjegavati jezik i ograničenja realnosti, seleći svoje mudrolije u svijet skoro još manje tangiran sa stvarnošću od onog virtuelnog.

Dok vas sateliti prate iz geostacionarne i nižih orbita a dronovi nadlijeću sa svojim kamerama; dok se video nadzorom nadgledaju ulice, trgovi i svekolike institucije te društva; niste sigurni ne prislušuju li vam telefonske razgovore a po prozorima šaraju laserskim zrakama da doznaju što divanite; ne znate jesu li vam u softver ugrađeni nezamjetni programi (sem javno priznatih) koji prikupljaju informacije i/ili prislušuju razgovore; kad zaštitari provjeravaju unosite li skriveno oružje a neprobojna stakla razdvajaju ljude s ove i one strane šaltera; kad naoružanje policije izaziva podsvijesne simptome za one od kojih vas kao štite; dok drotovi ne dozvoljavaju pristup parlamentima iako su njihove preteče - [grčke agore](#) - slobodno okupljale građanstvo; ograđuju se države žilet žicama (sve zbog vaše slobode!); elite vas mobiliziraju u ratove kad im se sprdne; mediji tjeraju potpisane autore na (auto)cenzuru pod izgovorom da će biti tuženi zbog „*duševnih boli*“ od ljudi bez duša; kad kapital donosi zakone koji vam osiguravaju „*slobodu*“ kretanja, izražavanja i djelovanja ako svakodnevno nosite brnjicu nataknutu smicalicama, a revizijama povijesti i lažima s najviših državnih funkcija vas utjeravaju u dozvoljene putanje, vi tvrdoglavo vjerujete da nikad ne biste mogli biti slobodniji, iako ste ograničeni „*zidovima*“ koje intuitivno izbjegavate u svom bitisanju.

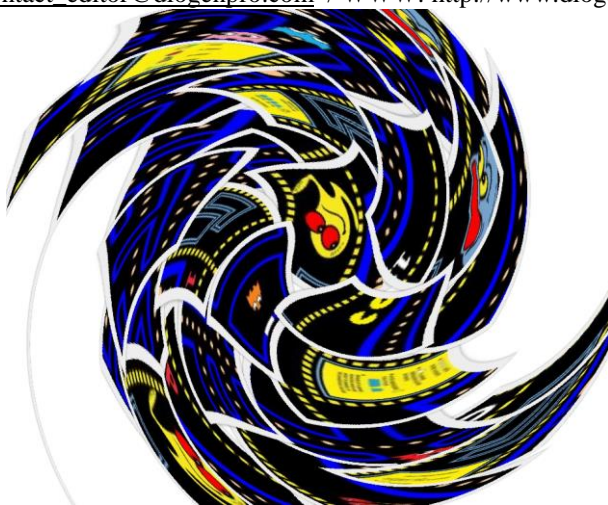
Krećete se utabanim stazama koje vam nije propisalo ni vrijeme, ni civilizacija, već ste na njih pristali sami, uvjereni da ograđeni ograničenjima sve više pridobijate na ličnoj slobodi, pravdanoj navodnim društvenim i nacionalnim slobodinama rad kojih morate biti spremni i na odricanja, usmjereni da učinite ono što je [Henry Louis Mencken](#) - američki novinar, [esejist](#), satiričar, lingvist i novinski urednik - [predskazao](#) još 1920-te, ali ne baš uvjereni da će se to i vama

desiti: „Kako se demokratija bude usavršavala, funkcija predsednika će sve više odražavati dušu naroda. Jednog velikog i slavnog dana američki građani će konačno dobiti ono za čime njihova srca žude i Belu kuću će zauzeti potpuna budala i narcistički moron.“. Pa vas, prihvaćeno domoljubnim „instinktima“, vjerojatno odvesti kamo i Hitler. Sve u rat, a većinu u grob, invalidska kolica, bijedu i tugu koja će možda - podjednako kapitalu - zastrti vašu sposobnost razmišljanja, shvaćanja i odlučivanja. Vrzmate se utrtim, predodređenim i čvrsto definiranim putanjama – kanalima u kojima upražnjavete svoju „slobodu“ poput Pacmana:

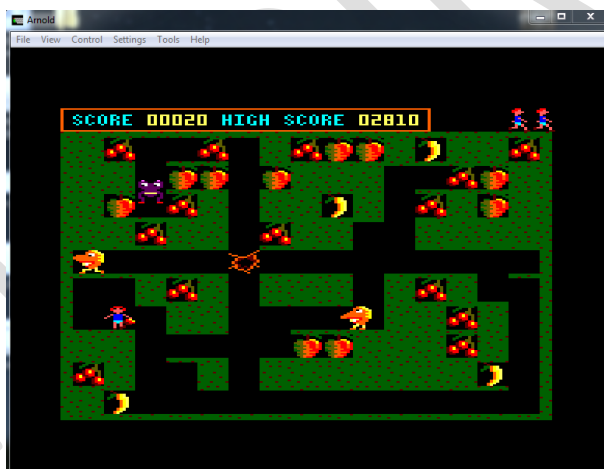

kojeg i tamo u održanju životnih funkcija (žderanju hranjivih tvari, tableta) metaforički progone izvršne vlasti, kapital i njegovi eksponenti (vlasti), poreznici, banke, podguznici i poslušnici, te čuvari sustava koji dobro paze da ne rušite zidove koji vas usmjeravaju i navodno jamče vašu slobodu. Najprije vam ograniče život, a potom još jure za vama u „prostoru“ ograničenja koji su vam naturili, nadresirajući vas da ga smatrate bogom danim. Pitate se (mene!) gdje je izlaz? Tu:

što će reći, razbijanju naturene sheme i totalni zaokret (revolucija!) u shvaćanju vlastite i slobode svih pripadnika ljudskog roda. To je, alegorijski izraženo, prijelaz od *Pacmana* na *Fruity Franka*:

Na kretanje – doduše, ograničeno u četiri smjera (lijevo, desno, gore, dolje) kao što je uostalom svako djelovanje ograničeno nekim nepromjenljivim zakonima – ali bez unaprijed utrtih i propisanih kanala, već sasvim slobodno biranje vlastitog puta! Razmišljate li se zašto je tako teško korjenito promijeniti sustav koji vas toliko tlači i pritišće mozak da ste uvjereni u njegovu prirodnost i svoju slobodu u njemu, to je zbog pristanka kojim dobrovoljno učestvujete, pravdajući podložno nečinjene glupostima u koje ni sami ne vjerujete. Primjerice, poneki portal - koji si je kao preduzeo mijenjanje društva - poručuje kako bi trebalo izbaciti problematični dio nekog teksta (jer se boje tužbe), da se može na finije načine nešto poručiti, a ako se već neki drugi portal želi izložiti oni će ga rado prenijeti jer se tako ne bi izložili, etc, etc,... Kao vlastito etičko opravdanje poručuju da nema

smisla spuštati se na nivo svinjokoljca (koji je *zaklao* svinju!) *nazvavši* ga pravim imenom – svinjokoljac! *Pazite, isti nivo!* Daklem, *mijenjali* bi stvari *prilagođujući* im se, a tko voli izložiti se nek' izvoli, jer tako izbjegavaju realnu konfrontaciju sa sustavom.

Odigrajte par puta *Pacmana* pa iza njega i *Fruity Franka*, da osjetite razliku, a potom će skloniji alegorijskom, općenitijem razmišljanju od usredsređenosti na izdvojeni segment života (kompjutersku igricu) van kojega mnogi nisu sposobni razmišljati – shvatiti. Nije sloboda kad vas zakonima, policijom, satelitima, dronovima,..., uvjeravaju – stavljanjem u implicitnu sumnju vaše djelovanje - da ste potencijalno ponajveći ološ ljudskog roda, radi kojega cijela vrsta mora trpjeti ograničenja. Koja su vam nametnuta od onih koji otetim od vas mogu - gdje god i kad god bili – kupiti ono što vi ne možete. Svoju slobodu, bez obzira na sustave, rasizme, homofobije, nacionalizme, međunacionalne surevnjivosti i ine pojave kojima se prosjeci prilagođavaju umišljajući da su slobodni. Uvjeravaju? Tko? Kapital, okov kojem se medikriteti nesposobni šire vizure podešavaju, možda i podsvijesno osjećajući da podilaženjem iluziji služe svojim gospodarima. Naravno, za slobodu valja biti zreo. Ako ste izloženi ograničenjima kojih su metafora *Pacmanovi zidovi*, to sasvim jednostavno znači: najveći dio ljudskog roda još nije sazrio i stoga je više rob vlastitih tlapnji, prilagodljivosti, pragmatizma, licemjerja, lične koristi,..., negoli vlasnik individualne (prvenstveno), a potom nacionalne i društvene slobode. Nesposobni smo upravljati svijetom koji nastavamo. I parole buržoaske revolucije „*bratstvo, jednakost, sloboda*“ smo degradirali do floskularnosti, jer „*drugi*“ nam nisu braća (zar ne?), jednakosti nema ni u tragovima (sem što prosjaka i tajkuna podjednako zovu „*ukakati*“ se u glasačku kutiju), a sloboda je fikcija u koju smo nadresirani vjerovati.

Eto zašto dajem prednost *Fruityju* pred *Pacmanom*, ako ste baš uvjereni da sam upravo o tome namjeravao pričati.

14.10.2018.g.

PR
DIOGEN pro kultura
<http://www.diogenpro.com>

NEKOPIRATI